

היום נלמד בעזרת ה':

סוטה דף טז

*

נאמר בתורה שהשוחט חיה ועוף צריך לכסות את הדם בעפר. נחלקו ב"ש וב"ה במס' חולין האם אפשר לכסות גם באפר, לדעת ב"ה אפשר לפי שאפר נקרא עפר, כמו שמצאנו לגבי אפר חטאת שנקרא עפר כפי שנאמר "וְלִקְחוּ לְטָמֵא מֵעֵפֶר שְׂרֵפֶת הַחֲטָאת".

איבעיא להו: אם אין שם עפר כדי לערב במים שמשקים את הסוטה, האם יכול לתת במקומו אפר?

הספק הוא לא לדעת ב"ש (במס' חולין), לפי שלשיטתם אפר אינו נקרא עפר. אבל לדעת ב"ה יש להסתפק האם למרות שמצאנו כבר (לגבי אפר חטאת) שאפר נקרא עפר, בכל זאת אי אפשר לתת כאן אפר מקום עפר, לפי שכאן בסוטה נאמר "וּמֵן הָעֵפֶר אֲשֶׁר יְהִיֶה בְקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמַּיִם" שלכאורה הוא מיותר, ויש לנו לדרוש שזה בא למעט אפר, בדומה לקרקע המשכן שהיה שם עפר ולא אפר. או שפסוק זה בא ללמדנו את דברי איסי בן יהודה ואיסי בן מנחם (לעיל), וממילא אנו לא ממעטים אפר וא"כ יהיה מותר לתת אפר במקום עפר.

ת"ש.. הלכה עוקבת מקרא: כלומר יש שלשה מקומות שבהם ההלכה למשה מסיני באה ועוקרת את הפסוק.

1. התורה אמרה שהשוחט חיה ועוף צריך לכסות את הדם בעפר, וההלכה היא שמותר לכסות בכל דבר המגדל צמחים, כגון זרניך, סיד, חרסית, לכינה שכתשה.

2. התורה אמרה שאסור לנזיר לגלח את שערות ראשו בתער, וההלכה היא שאסור לו בכל דבר.

3. התורה אמרה שאדם מגרש את אשתו ע"י שיכתוב לה גט על 'ספר', וההלכה היא שיכול לגרשה בכל דבר שיכתוב עליו את הגט, כגון שכתב על עלה של זית, נייר, לוח.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

ואם איתא: ואם אפר כשר בסוטה, הרי שצריך להוסיף גם את זה לדברים שבהם 'הלכה עוקבת מקרא' (= שהתורה אמרה עפר וההלכה מתירה גם באפר), ומכך שרבי ישמעאל לא אמר זאת מוכח שאפר לא כשר בסוטה.

דח"ה: תנא ושייר: רבי ישמעאל לא הביא את כל המקרים בהם 'הלכה עוקבת מקרא', והשאיר את הדין שאפר כשר בסוטה שלא אמרו.

מאי שייר דהאי שייר? הכלל הוא שהתנא לא משייר רק דבר אחד, וא"כ מה רבי ישמעאל עוד השאיר שלא אמרו?

שייר מצורע: אנו לומדים מהפסוקים שנאמרו במצורע שעליו לגלח בתגלחת השניה כל מקום בגופו שיש בו כינוס שיער ונראה, אבל ההלכה היא שעליו לגלח בתגלחת השניה את כל שערות גופו כדלעת כמו בתגלחת הראשונה, וכפי שלמדנו במשנה במס' נגעים - בא לו הכהן להקיא (= לגלח) את המצורע, מעביר תער על כל בשרו, ונאמר שם בסיפא שמגלח תגלחת שניה כמו תגלחת ראשונה (= כדלעת). נמצא שהתנא שייר גם את הדין שאפר כשר בסוטה וגם את הדין שמצורע מגלח בתגלחת השניה את כל גופו.

דח"ה: אמר רב נחמן בר יצחק: מצורע אינו שיור, לפי ש'הלכה עוקבת מקרא' נאמרה במקרים בהם היא עוקרת במפורש את הנכתב בפסוק, כגון עפר שנאמר בכיסוי הדם, תער שנאמר בנזיר, ספר שנאמר בגט, וההלכה אומרת שזה בכל דבר, אבל דין תגלחת שניה כדלעת במצורע זה מדרבנן, כלומר חכמים דרשו זאת מהפסוקים אבל זה לא נכתב במפורש.

דח"ה נוספת: **רב פפא אמר:** 'הלכה עוקבת מקרא' הכוונה שהיא עוקרת את הנכתב בפסוק, ואילו במצורע היא מוסיפה על הפסוק (= שצריך לגלח את כל גופו כדלעת).

דח"ה נוספת: **רב אשי אמר:** המשנה במס' נגעים שאומרת שתגלחת שניה דינה כתגלחת ראשונה, זה לא בגלל ש'הלכה עוקבת מקרא', אלא המשנה חולקת על הברייתא (= הסוברת שלומדים מהפסוקים שמגלח רק במקום כינוס שיער ונראה) וסוברת שמהפסוק עצמו לומדים שעליו לגלח את כל שערו כדלעת. רב אשי מפרט:

הא מתניתא: הברייתא היא כדעת רבי ישמעאל הסובר שדורשים את הפסוקים ב'כלל ופרט' ולכן הוא סובר שלומדים מהפסוקים שמגלח רק מקום כינוס שער ונראה, אבל המשנה שאמרה שעליו לגלח **כדלעת** היא כדעת רבי עקיבא הסובר שדורשים את הפסוקים ב'ריבוי ומיעוט', וממילא אין קשר בין הברייתא למשנה לפי שכל אחד הוא כדעת תנא אחר, ונמצא שאי אפשר ללמוד מכך ש'הלכה עוקבת מקרא'.

מאי הוה עלה: האם אפשר לתת אפר במקום עפר או לא?

ת"ש: הגמ' מוכיחה מדברי רב הונא בר אשי אמר רב, שאם אין שם עפר יכול לתת רקבובית של ירק ולתת אותו בקרקע המשכן ובכך הוא מקדשו שיהיה ראוי למי סוטה. א"כ מוכח שאפשר לתת אפר במקום עפר.

דחיה: ולא היא: רקבובית של ירק הופכת לעפר, אבל אפר אינו עפר ואי אפשר לקדש בו.

ואפר פרה: הניתן ב'מי חטאת', צריך שיראה האפר במים (דבר זה נלמד בגזירה שווה מעפר סוטה).

ורוק יבמה: הרוקקת בפני היבם המסרב ליבם אותה כשהיא עושה לו חליצה.

אף גם ציפור: מצורע שנטהר צריך לקחת ציפור לשחוט אותה ולתת מדמה לתוך כלי חרס שיש בו מים חיים, ולאחר מכן לקחת ציפור נוספת ועץ ארז ושני תולעת ואזוב - לטבול אותם בכלי ולהזות על המצורע מהדם המעורב במים. רבי ישמעאל סובר שהדם צריך להיות ניכר במים. אך רבנן חולקים עליו שאין צורך שיהא ניכר.

מאי טעמא דרבי ישמעאל: נאמר בפרשת מצורע "וְצִוָּה ה'כֹּהֵן וְשִׁחַט אֶת הַצִּיפור הַאֲחֻת אֶל כְּלֵי חַרֶשׁ עַל מִים חַיִּים: אֶת הַצִּיפור הַחַיָּה יִקַּח אֹתָהּ וְאֶת עֵץ הָאֲרֶז וְאֶת שְׁנֵי הַתּוֹלְעֹת וְאֶת הָאֲזֹב וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת הַצִּיפור הַחַיָּה בְּדָם הַצִּיפור הַשִּׁחֻטָּה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים". אי אפשר לומר שמטביל אותם רק בדם או רק במים, אלא בהכרח צריך להטביל בשניהם, והיינו בדם שניכר בתוך המים. הכמות של המים ביחס לדם הציפור - רביעית.

ורבנן - ההוא לגופיה: לגוף הענין, דהיינו להטביל בדם שבתוך המים. אך מניין לנו שצריך הדם להיות ניכר בהם?

ורבי ישמעאל - לערבן קרא אחרינא כתיב: כבר נאמר בפסוק הקודם "וְשַׁחַט אֶת הַצִּיפור הָאֶחָת אֶל כְּלֵי תְּרֵשׁ עַל מֵיִם חַיִּים" והרי אם הוא שחט את הציפור לתוך הכלי עם המים בהכרח שהדם והמים נתערבו ואין צורך לפסוק הבא לומר שצריך לערב אותם? אלא בהכרח שהוא מלמד שהדם צריך להיות ניכר במים.

ורבנן: מהפסוק הקודם לא היינו יודעים שצריך לערב את הדם במים, כי היינו חושבים שכונת הפסוק לשחוט את הציפור סמוך לכלי, ולהחזיק את הווירידים חזק שלא יצא הדם לתוך הכלי עם המים, ולהכניס את הדם בכלי אחר ולאחר מכן לטבול את האזוב וכו' בכל כלי בנפרד. ולכן נכתב בפסוק הבא שצריך לטבול בדם ובמים ביחד.

בעא מיניה רבי ירמיה: כבריתא נאמר (בדעת רבי ישמעאל) שכמות המים שניכר בהם הדם היא רביעית הלוג. מה הדין במקרה ששחט ציפור גדולה שכמות הדם הגדולה שלה מבטלת את המים ולא ניכרים המים אלא רק הדם? וכן להיפך, מה הדין כששחט ציפור קטנה שכמות הדם שלה אינה ניכרת כלל במים?

אמר ליה: רבי זירא: האם לא אמרתי לך 'אל תוציא את עצמך מחוץ להלכות' - כלומר אל תערער על השיעורים שקבעו חכמים?! כי חכמים דברו ב'ציפור דרור' שגם הגדולה וגם הקטנה במין ציפורים הזה, הדם שלה ניכר במים ואינו מבטל אותו.

*

ת"ר הקדים עפר למים: אם הניח את העפר של הסוטה בכלי לפני שהניח בו את המים - לדעת רבנן פסול, וזאת משום שכתוב "וְלָקַח הַכֹּהֵן מֵיִם קְדָשִׁים בְּכֵלֵי תְּרֵשׁ וּמֵן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יְהִיֶּה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמַּיִם" דהיינו שצריך להניח את העפר על המים, וכתוב שם בסוף הפרשה "וְעִשָּׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת" כלומר בסדר הזה דוקא.

מאי טעמא דרבי שמעון: נאמר בפרשת פרה אדומה בעשיית מי חטאת להזות על הטמאים "וְלָקַחוּ לְטָמֵא מֵעֶפֶר שְׂרֵפֶת הַחֲטָאת וְנָתַן עֲלֵיו מֵיִם חַיִּים אֶל כְּלֵי" והרי אפר פרה אדומה אינו 'עפר' אלא 'אפר'? אלא שהפסוק מלמד אותנו גזירה שווה מה'עפר' שנאמר בסוטה בפסוק הנ"ל "וּמֵן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יְהִיֶּה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן": כמו שבסוטה לכתחילה צריך לתת את העפר על המים (שהרי כך מפורש בפסוק שם)

- כך גם במי חטאת (היה מקום לחשוב שבמי חטאת צריך לתת את המים על העפר כי כתוב 'וַיִּתֵּן עָלָיו מִיַּם חַיִּים').

וכן להיפך: 'ומה כאן' - כלומר במי חטאת אם הקדים אפר למים יצא (כדלהלן), אף בסוטה אם הקדים את העפר למים יצא. 'והתם מנלן' - כלומר מניין באמת שבמי חטאת אם הקדים את האפר למים יצא? והתשובה: שנאמר שם בפסוק הנ"ל "וַיִּלְקְחוּ לְטָמֵא מֵעֵפֶר שְׂרֵפֶת הַחֲטָאֹת וַיִּתְּנוּ עָלָיו מִיַּם חַיִּים אֶל כָּלִי" דהיינו מצד אחד משמע שהאפר ראשון כי כתוב 'ונתן עליו' על העפר את המים חיים, ומאידך כתוב 'מים חיים אל כלי' דהיינו שהמים ניתנים על הכלי בלי חציצה של אפר ביניהם.

ורבנן: הסוברים שבסוטה אם הקדים את העפר למים פסול, גם במי חטאת הם יסברו שהמקדים את המים פסול, והם מפרשים את הפסוק הנ"ל "וַיִּלְקְחוּ לְטָמֵא מֵעֵפֶר שְׂרֵפֶת הַחֲטָאֹת וַיִּתְּנוּ עָלָיו מִיַּם חַיִּים אֶל כָּלִי" דוקא 'מים חיים אל כלי', ומה שכתוב 'ונתן עליו' אין הכוונה על העפר אלא שלאחר נתינת העפר בתוך המים צריך לערבב אותו במים.

קושיא: ואימא עליו דוקא: מדוע רבנן לומדים כך את הפסוק, ולא ש-'ונתן עליו' דוקא ללמד שהעפר בתחילה, ואילו 'מים חיים אל כלי' ללמד שצריך לקחת את המים החיים מהמעייין בכלי הזה עצמו שבתוכו העפר, ולא לקחת את המים בכלי אחר ולהעבירם לכלי הזה?

תירוץ: מה מצינו בכל מקום: כמו שבסוטה ובציפור מצורע מצינו שהדבר המכשיר את המים (= העפר בסוטה, והדם ציפור במצורע) ניתן על המים, כך גם במי חטאת העפר המכשיר ניתן על המים ולא להיפך.

בסוטה: "וַיִּלְקַח הַכֹּהֵן מִיַּם קִדְשִׁים בְּכָלִי חָרָשׁ וּמִן הָעֵפֶר אֲשֶׁר יְהִי בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וַיִּתֵּן אֶל הַמַּיִם", במצורע: "וַיִּצְוֶה הַכֹּהֵן וְשִׁחַט אֶת הַצִּיּוֹר הָאֶחָד אֶל כָּלִי חָרָשׁ עַל מַיִם חַיִּים".